

İLTİCA KONUSUNDA TÜRKİYE’NİN YOL HARİTASI: ULUSAL EYLEM PLÂNI

The Road- Map of Turkey About Refuge: The National Action Plan

Cemil GÜNER*

GİRİŞ, A-Genel Olarak, B-Ulusal Eylem Planı, 1-İltica Politikası, 2-AB Müktesebatına Uygun İltica Mevzuatı Gerekliliği, 3-Sığınmacıları Ülkeye Kabulde Uygulanan Usûl, 4-Entegrasyon ve Mali Yardım, 5-Kurumsallaşmanın Sağlanması, 6-Coğrafi Çekincenin Kaldırılması, **SONUÇ**

ÖZET

İltica olgusu, insanî boyutunun bulunması sebebiyle uluslararası hukukta çok önem gören konulardan biri olmuştur. Türkiye de coğrafi konumu gereğince, global bir nitelik taşıyan mülteci sorunundan etkilenmektedir. İltica hareketlerinden etkilenerek Türkiye’ye sığınan bu insanların, uluslararası sözleşmeler ve anayasal düzenlemeler gereğince temel hak ve hürriyetlerinin koruma altına alınmasına çalışılmaktadır. Bunun yanında, 2005 yılında Ulusal Eylem Plânı kabul edilmiştir. Bu plan, Türkiye’nin ilticaya ilişkin politika, uygulama ve mevzuatında türlü değişiklikler meydana getirecek önemli bir belgedir. Ulusal Eylem Plânı kapsamında, Türkiye’nin iltica ve göç mevzuatı ve sisteminin Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi için yürürlüğe konması gereken yasal düzenlemeler, idarî yapılanma ve fizikî alt yapının tamamlanması için gereken yatırımlar ve alınması gereken tedbirler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İltica, Göç, Sığınma, Sınır dışı, Coğrafi çekince, Temel hak ve hürriyetler.

*Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi.

ABSTRACT

The issue of the refuge is one of the most important in international law because of the humanitarian dimension. Turkey suffers from this global problem, because of its geographical location. Turkey has tried to protect the fundamental rights and freedoms of these people who take shelter in Turkey to conform to the international conventions to which Turkey is a party as well as the requirements of the Turkish constitution. In addition, the National Action Plan was accepted in 2005; this plan is a important document, because it will bring various changes in Turkey's refuge policy, practice and the laws. The National Action Plan has legal rules which must be brought into force to adopt Turkey's refuge and migration laws and system with European Union laws.

Keywords: Refuge, Migration, Asylum, Deportation, Geographical drawback, Fundamental rights and freedoms.

GİRİŞ

İltica olgusuyla hep karşı karşıya kalmış olan Türkiye'nin bu konuda kendine bir çerçeve çizmesi gerektiği tartışmasız bir gerçektir. Bununla birlikte, insanî yönü yanında, malî, siyasî, sosyal ve hukukî boyutlarının da olduğu düşünüldüğünde, konuya temkinli bir yaklaşımın sergilenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin kendi inisiyatifine ek olarak, Avrupa Birliği (AB)'ye tam üyelik sürecinde ortaya konan şartların da eklenmesi, konunun daha da hassasiyet kazanmasına yol açmaktadır.

Bu bağlamda, yürürlüğe konan "Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Plânı"¹, Türkiye'nin ilticaya ilişkin politika, uygulama ve mevzuatında türlü değişiklikler meydana getiren önemli bir belgedir. Zira, iltica ve yasa dışı göç konusunda Türkiye'nin yol haritasını çizdiği söylenebilen Ulusal Eylem Plânı, Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri sürecinde Türk iltica, göçmen ve yabancılar hukuku mevzuatını ve sistemini, AB müktesebatı ve sistemleri ile uyumlu hâle getirme amacını taşımaktadır.

Ulusal Eylem Plânı, içeriği itibariyle, AB ile tam üyelik sürecinde önemli bir adım sayılabilir. Bu açıdan, söz konusu belge, içerdiği yenilikler bakımından Türkiye'nin iltica hukukunu şekillendirecek olsa da; özellikle coğrafi çekincenin kaldırılmasıyla birçok sorunun doğma ihtimali bulunması, Ulusal Eylem Plânı'ndaki bazı konu başlıklarının malî ve siyasî

¹ Ulusal Eylem Plânının tam metni için bkz. İltica ve Göç Mevzuatı, Başkent Matbaası, Ankara 2005, sh. 32 vd. veya <http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/Anasayfa/EU%20Acquis%20BookTur.pdf> (Ulusal Eylem Plânı) sh. 32 vd. (15.8.2007 tarihi itibariyle).

şartlara bağlanmasını gerektirmiş; böylece doğacak sorunların asgarî düzeye indirilmesine çalışılmıştır.

Çalışmamızda, öncelikle, Türkiye'nin ilticaya ilişkin geçmişten bugüne yaklaşımı ve mevcut iltica sistemi hakkında genel bir bilgi verilecek; ardından Ulusal Eylem Planı'nın içerdiği düzenlemeler konu başlıkları altında irdelenecektir. Bu çerçevede, Ulusal Eylem Planı'nın yürürlüğe konulması ile birlikte, Türkiye'nin iltica ve göç politikasını gözden geçirip, yeni bir iltica politikası oluşturması gereği üzerinde durulacaktır. AB ile gerçekleştirilen müzakereler sürecinde, yapılması gereken mevzuat değişiklikleri ile iltica konusunda müktesebata uyumun sağlanması ayrıca inceleme konusu yapılmıştır. Türkiye'nin iltica hukukuna ilişkin mevcut başvuru, karar ve itiraz usûlleri ile ilgili olarak değişikliklerin ve eleştirilerin yer aldığı açıklamalar "sığınmacıları ülkeye kabulde uygulanan usûl" başlığı altında ele alınacaktır. Ülkemize sığınarak iltica ya da üçüncü bir ülkeye geçiş öncesi geçici sığınma talebinde bulunan kimselerin, Türkiye'ye entegrasyonu ve bu bağlamda malî kaynak konusu, çalışmamızda incelenecek bir diğer husustur. Ulusal Eylem Planı'nda yer alarak gerçekleştirilmesi tasarlanan konuların başarıya ulaşmasında önemli bir etkiye sahip olacak kurumsallaşma inceleme konusu yapılırken, bu bağlamda kurulması tasarlanan Sığınma ve Göç Kurumu, Değerlendirme Kurumu, Eğitim Akademisi, iltica bilgi sistemi konuları irdelenecektir. Son olarak, orta vadede kaldırılması düşünülen coğrafi çekince ve sonucunda ortaya çıkacak hukukî zemin ve sorunlar ele alınacaktır.

A- GENEL OLARAK

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir noktada jeostratejik bir coğrafi konuma sahip olan Türkiye, bu konumunun bir sonucu olarak, tarih boyunca çeşitli ülkelerdeki iltica hareketlerinden ciddi anlamda etkilenmiştir.

Asya ve Avrupa arasında köprü görevi görmesi, üç tarafının denizlerle çevrili olmasıyla, deniz yoluyla geçişlere de imkân vermesi ve en önemlisi de Irak, İran, Suriye, İsrail, Filistin, Kafkaslar, Afganistan, Rusya ve Balkanlar gibi iltica hareketlerinin yoğun olarak gerçekleştiği bir dünya coğrafyasına yakın mesafede bulunması, Türkiye'nin, gerek sığınma, gerek üçüncü bir ülkeye sığınma öncesi geçiş ülkesi olarak kullanılmasına neden olmaktadır².

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre, Türkiye, bugün birçok yabancı ülke vatandaşının iltica etmek istediği devletler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Son yıllarda birçok ülkeden binlerce insan, Türkiye'ye iltica talebinde bulunmuştur. Ancak bu

² Ceyda Ümit: "Mülteci Hukukuna Genel Bakış ve İltica-Sığınma Konularında Türkiye'deki Uygulama", AD., Y. 92, Temmuz 2001, S. 8, sh. 36.

başvuruların bir kısmı kabul edilmiş, geriye kalan talepler ise reddedilmiş ve bunların üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri sağlanmıştır³.

Türkiye'ye yönelik bu iltica taleplerinde en çok İran, Irak, Afganistan, Özbekistan ve Çin vatandaşlarının yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Sudan, Etiyopya, Somali, Burundi gibi ülkelerin vatandaşları da Türkiye'ye gelerek iltica talep etmişlerdir. Türkiye'ye iltica talebinde bulunan bu insanlardan, iltica talepleri kabul edilmeyenlerin ise, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Kanada, Avustralya, Almanya, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelere yerleştirildiği görülmektedir⁴.

Coğrafi konumu, iltica hareketlerinde Türkiye'nin kilit rol oynamasını sağlamakla birlikte, kimi sorunun da doğmasına yol açmaktadır. Bireysel olarak ilticada pek sorun arz etmese de büyük bir insan kitlesinin, bir anda Türkiye'ye girmesinin neden olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar, ciddi sıkıntılar yaşanmasına zemin hazırlayacak cinstendir. İşte, iltica meselesiyle bu denli büyük çapta yüz yüze olan Türkiye, iltica hareketlerinin neden olduğu bu sorunları, asgarî düzeye indirmek için türlü uluslararası sözleşme ve belgeleri yürürlüğe koymuştur⁵.

Bu çerçevede, Türkiye, mültecilerle ilgili uluslararası belgelere taraf olmak bakımından, mültecilerin anayasası kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'ni onaylamıştır⁶. Ancak Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinin (B) fıkrasının 1. bendi gereğince, Cenevre Sözleşmesi'ne tarih ve coğrafi çekince koyma konusunda tercih hakkını kullanmış ve Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerini, sadece, 1.1.1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle ülkesine yapılacak sığınmalarda uygulayacağını 359 sayılı Onay Kanunu'nda hükme bağlanan Deklarasyon'un (B) bölümünde beyan etmiştir.

Cenevre Sözleşmesi'nin kabul edilmesinden sonra dünya üzerinde meydana gelen yeni iltica hareketlerinden etkilenen insanların, Cenevre Sözleşmesi kapsamına girmesinde sorunlar ortaya çıkması ve dahası öngörülen uluslararası korumadan yararlanamamaları nedeniyle 1.7.1968 tarih ve 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konan 1967 Protokolü'nü⁷ Türkiye de kabul etmiştir. Ancak Türkiye, yine bu

³ http://www.unhcr.org.tr/SayilarlaIltica_tur.asp (1.4.2007 tarihi itibarıyla).

⁴ Konuyla ilgili ayrıntılı istatistikî bilgi için bkz. http://www.unhcr.org.tr/docs/BM_MYKTURKIYE/SAYILARLA%20ILTICA/Basvuru%20Dagilimi%201994-2005.xls (1.4.2007 tarihi itibarıyla).

⁵ Fahrünnisa Akbatur: "Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik ve Çocuklar", MHB, 1996, Y. 16, S. 1-2, sh. 6; Çiğdem Altınışık/Mehmet Şahin Yıldırım: Mülteci Haklarının Korunması, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002, sh. 39.

⁶ RG. 5.9.1961-S. 10898. 1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi, bundan böyle Cenevre Sözleşmesi şeklinde anılacaktır. Sözleşme metni için ayrıca bkz. <http://www.unhcr.org.tr/docs/sozlesme.pdf> (1.4.2007 tarihi itibarıyla).

⁷ RG. 5.8.1968-S. 12968. 1967 tarihli Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin New York

Protokol'ün 7. maddesinde öngörülen “çekinceler ve beyanlar” hükmüne dayanarak Protokol'ü, “1951 yılından önce meydana gelmiş olaylar” koşulunu kaldırmak suretiyle, Cenevre Sözleşmesi'nde olduğu gibi, coğrafi sınırlama çekincesiyle, yani, Avrupa kökenli iltica başvuruları bağlamında kabul etmiştir.

Türk hukukunda mülteci-sığınmacı ayırımına tâbi tutulan bu insanlar, ikili bir sınıflandırma içinde yer almaktadır. Mülteciler bakımından, Türk hukukunda uluslararası nitelikli ana kaynak kabul edilen Cenevre Sözleşmesi bağlamında, kendilerine mülteci statüsü verilebilecek olan Avrupa kaynaklı iltica hareketleri sonucunda Türkiye'ye sığınan mülteciler, birinci grup içinde yer alırlar. İkinci grupta yer alanlar ise, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü gereğince konulan coğrafi çekince nedeniyle, Türk hukukunda kendilerine mülteci statüsü verilemeyen kişilerdir. Bunlar, Türkiye'ye Avrupa dışındaki ülkelerden gelirler ve sığınmacı olarak Türkiye'de geçici olarak bulunurlar. Bununla birlikte, sığınmacı olarak kabul edilenler, insanî sebepler göz önüne alınmak suretiyle, üçüncü bir ülkeye gönderilinceye kadar uluslararası koruma altında bulundurulmaktadır⁸. Türkiye, kendisinden iltica talebinde bulunan ya da başka bir ülkeye iltica etmek üzere ikamet izni talep eden sığınmacıların iltica talebini kabul etmemekle birlikte, üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar “Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Toplucu Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usûl veya Esaslar Hakkında Yönetmelik”⁹ esasları çerçevesinde geçici ikamet izni vermektedir¹⁰.

Uluslararası sözleşmeler dışında, Türk hukukunda, 1994 yılına kadar mültecilerin Türkiye'ye girişleri, ikametleri, iskânları, çalışmaları, sınır dışı edilmeleri gibi konuların yabancılar hukuku çerçevesinde değişik konuları içeren kanun, tüzük ve yönetmeliklerde uluslararası hukuk normları açısından yetersiz bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Ancak Mülteci Yönetmeliği ile bu boşluk kısmen de olsa doldurulmuştur¹¹.

Protokolü, bundan böyle 1967 Protokolü şeklinde anılacaktır. Protokol metni için ayrıca bkz. http://www.unhcr.org.tr/docs/Belgeler_tur/1967%20Protokolu.doc (1.4.2007 tarihi itibarıyla).

⁸ Kadir Ay: “Bugünkü Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Yürütülen Uygulamalar ve Karşılaşılan Güçlükler”, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004, sh. 65.

⁹ RG. 30.11.1994-S. 22127. Bu Yönetmelik, bundan böyle Mülteci Yönetmeliği şeklinde anılacaktır.

¹⁰ Zafer Kantarcıoğlu: “Mülteci Hukuku ile İlgili Yargısal Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar ve Danıştay'ın 10 Günlük Süreye Genel Yaklaşımı”, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004, sh. 73.

¹¹ Aysel Çelikel/Günseli Gelgel: Yabancılar Hukuku, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2004, sh. 20.

Mülteci Yönetmeliği'nin konuya ilişkin yeterli düzenlemeler içermediği dikkâte alınır, temel hak ve hürriyetlerle ilgili sınırlamaları da hükme bağlayacak olması nedeniyle, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili kapsamlı bir kanunî düzenlemenin yürürlüğe konması gerekmektedir. Bu çerçevede, İltica Kanunu'nun yürürlüğe konmasının da plânlandığı ve Türkiye'nin iltica politikasında önemli değişiklikler getirecek olan Ulusal Eylem Plânı, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiştir.

B- ULUSAL EYLEM PLÂNI

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte, iltica ve göçe ilişkin AB müktesebatı ile paralellik sağlanması bakımından, konuya ilişkin kapsamlı bir eylem plânı hazırlaması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, AB'ye tam üyelik müzakereleri doğrultusunda yaşanan gelişmeler sürecinde ve AB ile üye devletlerin mevzuat yükümlülüğüne cevaben Türkiye, 2001 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi imzalamış ve 19.5.2003 tarihinde bu belgeyi revize ederek, bu bağlamda, AB mevzuatının benimsenmesi için ulusal bir program takip etmeye başlamıştır¹².

Aynı şekilde, Türkiye, iltica ve göç işlemlerinde AB müktesebatına uyumun sağlanması amacıyla AB 2002 yılı Malî İşbirliği Programlaması kapsamında Danimarka-İngiltere Konsorsiyumu ile TR 02-JH-03 İltica-Göç Twinning Projesini¹³ 8.3.2004 tarihinde uygulamaya başlamıştır.

Bu arada, Ulusal Eylem Plânının hazırlanması için 2.11.2004 tarihinden itibaren ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların yetkililerinden oluşan bir "İltica-Göç Eylem Plânı Görev Gücü" oluşturulmuş ve 2004 Kasım-Aralık aylarında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda "Türkiye'nin İltica ve Göç Eylem Plânı" taslağı hazırlanarak, bu bağlamda alınan görüşler çerçevesinde son şekli verilmiştir.

İltica alanında, AB mevzuatına uyumun başlatılması için, önemli düzenlemeler getirmesi hedeflenen söz konusu tasarı, İçişleri Bakanlığı tarafından tamamlanmış ve "Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının

¹² Katılım Ortaklığı Belgesi'nde, kısa vadede yasa dışı göç ile mücadelenin güçlendirilmesine devam edilmesi ve Avrupa Komisyonu ile bir geri kabul anlaşmasının müzakere edilmesi; orta vadede ise, yasa dışı göçü önlemek amacıyla göçe ilişkin AB müktesebatının ve uygulamalarının kabul edilmesi ve yürürlüğe konması ve sığınma alanında uyum sağlanmasına, Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi sınırlamanın kaldırılması ile ilgili çalışmaların başlaması, sığınma başvurularının değerlendirilmesi ve kararlaştırılması sisteminin güçlendirilmesi, sığınmacılar ve mülteciler için konaklama birimleri ve sosyal destek sağlanması konularına yer verilmektedir: <http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabii/kob/KOB-DPT21Nisan2003.pdf> (7.11.2006 tarihi itibarıyla).

¹³ Bu projenin hedefi, Türkiye'nin iltica ve göç stratejisini AB mevzuatına uyumlaştırmaktır: Konuyla ilgili olarak bkz. İltica ve Göç Mevzuatı, age., sh. 7 vd.

Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Plânı” adıyla, Bakanlar Kurulu’nda kabul edilerek 25.3.2005’te yürürlüğe konmuştur.

Türkiye’nin mevcut iltica politikasında köklü değişiklikler getiren Ulusal Eylem Plânı, hazırlanma aşamasında konuyla ilgili uzman akademisyen ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve katkısından uzak tutulması nedeniyle eleştirilebilecektir. Bununla birlikte, Ulusal Eylem Plânı, içerdiği hükümler bakımından önemli bir düzenlemedir. Zira, AB ve Birleşmiş Milletler (BM)’nin katkı sağladığı, AB Eşleştirme Projesinin bir parçası olarak geliştirilen, BMMYK ve İngiltere ile Danimarka’nın işbirliğiyle bir yıllık bir çalışma sonunda oluşturulan Ulusal Eylem Plânı, Türkiye’nin iltica alanında tâbi olduğu uluslararası sözleşme ve iç hukuk düzenlemeleri ile iltica politikasında önemli değişiklikler getirmektedir.

Ulusal Eylem Plânı kapsamında, Türkiye’nin iltica ve göç mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatı¹⁴ ile uyumlu hâle getirilebilmesi için uyumlaştırma sürecinde yürürlüğe konması gereken yasal düzenlemeler, idarî yapılanma ve fizikî alt yapının tamamlanması için gereken yatırımlar ve alınması gereken tedbirler yer almaktadır¹⁵.

Aşağıda, iltica ve göçe ilişkin hususlarda Ulusal Eylem Plânı kapsamında yer alan düzenleme ve öngörülen değişiklikler konu başlıkları altında ele alınacaktır.

1- İltica Politikası

Yukarıda üzerinde kısaca durulduğu üzere, Türkiye’nin coğrafi ve jeostratejik konumu, ülkemizi devamlı olarak bir iltica-göç dalgasına itmektedir. Geçiş yolları üzerinde olması nedeniyle, geçmişten günümüze, hep iltica akınlarına ev sahipliği yapmış olan Türkiye’nin, bu konuda, gelecekte sağlam bir iltica politikasına sahip olması ve bunu gerek mevzuata, gerek de uygulamaya yansıtması gerekmektedir.

İltica konusunda bir ülke politikası belirlenmesi veya mevcut iltica politikasında değişiklikler yapılmasının gerekliliği, Ulusal Eylem Plânı’nda ifade edilerek, Türkiye’nin kendine bir ülke politikası oluşturacağı taahhüt edilmiştir. Buna göre, gelecekte gerçekleşecek nüfus hareketlerini etkileyecek ekonomik, sosyal ve siyasî değişimler göz önünde tutularak, iltica ve göç politikasının da yeniden gözden geçirilmesi plânlanmaktadır. Bu çerçevede, göç ve ilticanın birbirini etkileyen iç dinamikleri ve unsurları olduğu ve bu alandaki ilkelerin ve uygulamaların sürekli değişen ve

¹⁴ İltica ve göç hakkındaki AB müktesebatı 2001 yılından beri önemli değişiklik göstermiştir. Bu çerçevede, AB’ye üye devletler iltica ve göç alanındaki AB müktesebatını oluşturan bazı önemli belgeleri yürürlüğe koymuşlardır. Böyle bir yola gidilmesindeki nihaî hedef, AB’ye üye ve aday ülkeleri, iltica ve göç konusunda ortak bir paydada toplamaktır.

¹⁵ <http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/turkiyedebmmyk/AsyluminTurkeytur10012007.doc> (15.8.2007 tarihi itibarıyla).

kendisini yenileyen bir niteliğe sahip olduğu göz önünde bulundurulacağı; bu sebeple, iltica ve göç politikalarının ve mevzuatının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ve uluslararası gelişmelere açık olacak şekilde gelişen şartlara bağlı olarak yeniden gözden geçirilebilir olması gerektiği vurgulanmıştır¹⁶.

Görüldüğü gibi, iltica politikası belirlenirken, konunun global bir sorun olduğu da dikkâte alınmak suretiyle; gerekli değişikliklerin yapılacağı belirlenmekle, gelecekte ortaya çıkan ya da değişen şartların dikkâte alınarak esnek nitelikte bir iltica politikası benimseneceğinin altı çizilerek, inisiyatifin Türkiye’de kalmasına dikkât edilmesi yerindelik arz etmektedir. Hele ki, bu konuda, Avrupalı devletlerin dahi net bir politika belirlememesi ve hatta sığınmacıları ülkeye kabulde zorluk çıkarmaları¹⁷ stratejik konumu gereği Türkiye’nin de konuya temkinli yaklaşması bakımından makul karşılanmalıdır.

Türkiye’ye yönelik gerçekleşecek iltica akınlarının oluşturacağı nüfus hareketlerinin, siyasî, ekonomik ve sosyal etkilerinin de olacağı göz önüne alınarak, iltica politikasının titizlikle gözden geçirilmesi gerektiği açıktır. Bu sebeple, iltica ve beraberinde göç politikaları ve konuya ilişkin mevzuat, birlikte ele alınmalı ve uluslararası hukuktaki iltica ve göç anlayışı da dikkâte alınmak suretiyle gerekli değişiklikler gerçekleştirilmelidir.

Ulusal Eylem Plânı’nda, Türkiye’nin iltica politikası belirlemesi yönünde gerekliliğin belirtilmesinden sonra, söz konusu politikanın belirleyicisini tespit bakımından mevcut kuruluş veya kurumlardan biri görevlendirilmemiş, bu konuda inisiyatifi elinde bulunduracak yeni bir birimin oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir¹⁸. Özellikle, Türkiye’nin bulunduğu coğrafi koşullar da göz önüne alınarak kapasite artırımının belirlenmesi, Türkiye’nin yer aldığı bölgede meydana gelebilecek gelişmeler ve toplu nüfus hareketlerinin takibi ve değerlendirilmesi ve de AB’de gelişen iltica politikalarının izlenmesi için politika oluşturacak yeni bir birimin kurulması isabet arz etmektedir.

2- AB Müktesebatına Uygun İltica Mevzuatı Gerekliliği

AB’ye tam üyelik müzakereleri sürecinde aday ülkelerin yerine getirmesi gerektiği şartlar bağlamında üzerinde durulan noktalardan biri de, AB müktesebatıyla tezat oluşturmayacak nitelikte bir iltica mevzuatının yürürlükte olması ya da kısa vadede yürürlüğe konmasıdır.

AB, üzerinde hassasiyetle durduğu, ilticaya belirli bir düzen tesis edilmesi, yasa dışı göç ve toplu göçün önlenmesi amacıyla, devletlerin

¹⁶ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 36.

¹⁷ Kemal Kirişçi: “Zorunlu Göç ve Türkiye”, Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye’deki Yargı Kararları, BMMYK Yayını, Ankara 2000, sh. 53-54.

¹⁸ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 36.

mevzuatlarında gerekli değişikliklerin yapılarak, AB müktesebatına uygun bir yapıya oturtulmasını öngörmekte ve bu konuda hazırlanan kanun tasarılarının da bir an önce yürürlüğe konmasını talep etmektedir¹⁹.

Bu çerçevede, AB'ye tam üyelik için başvuran devletlerin kabul etmeleri gereken bazı sözleşmelerin bulunduğu veya sınırlı olarak uygulamaya konulan sözleşmelerde gerekli değişikliklerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Yine, yasa dışı göçün önlenmesi ve denetlenmesi amacıyla, AB'nin göç alanındaki müktesebatı ve uygulamaları ile, kabul edeceği ortak iltica ve göç prosedürünün benimsenerek uygulanmaya konulması hedeflenmektedir²⁰.

Ulusal Eylem Plânı'nda da hükme bağlandığı üzere, AB müktesebatına uyumun sağlanması bakımından, gözden geçirilmesi gereken iç hukuk düzenlemelerinin olduğu dikkâte alınarak, Mülteci Yönetmeliği'nin yerine İltica Kanunu'nu yürürlüğe koymak amacıyla, gerekli çalışmaların yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede, 2005 yılı içinde yürürlüğe girmesi plânlanan, ancak henüz kanunlaştırılmayan İltica Kanunu Tasarısı, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır²¹. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının ancak kanunla mümkün olduğunun vurgulandığı Anayasa'nın 13. maddesi de dikkâte alındığında, mülteci ve sığınmacıların temel hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerin de yer bulduğu Mülteci Yönetmeliği'nin yürürlükten kaldırılarak, yerine kapsamlı bir İltica Kanunu'nun yürürlüğe konmasının plânlanması yerindedir.

İçişleri Bakanlığı, İltica Kanunu Tasarısı yayınlanmadan önce, taslak kanun ve yürürlükteki Mülteci Yönetmeliği arasında bir bağ kurmak amacıyla (3.1.6.2) numaralı bir genelge hazırlayarak²², mevcut iltica uygulamasının AB sistemiyle uyumlaştırılması, uygulamada görülebilecek aksaklıklar ile hukukî boşlukların tespit edilerek İltica Kanunu Tasarısı'na yansıtılmasını amaçlamaktadır²³.

¹⁹ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=986&VisitID={8B5DB31C-265F-4129-B770-00243F0FDBC7}&Time=1732> (16.4.2005 tarihi itibarıyla).

²⁰ http://www.gumruk.gov.tr/Content.aspx?cT=0&cld=0_3_6&umM4B=item7 (14.4.2005 tarihi itibarıyla).

²¹ İltica Kanunu Tasarısı'nın hazırlanmasında Danimarka, İngiltere, Hollanda, İsveç, Almanya ve Türkiye'den uzmanlar bir araya gelerek iltica alanındaki mevcut yasal düzenlemeler incelenmiş ve bu konudaki boşluk ve eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu tespitler, İltica Kanunu Tasarısı'nın şekillenmesinde önemli veriler arz etmektedir: Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 34. İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan İltica Kanunu Tasarısı'na, gizlilik gerekçesiyle ulaşılamamıştır.

²² Söz konusu genelgeye göre, sığınma/iltica talebinde bulunmak isteyen yabancıların hiçbir kısıtlama getirilmeksizin başvurusunun kabul edileceği öngörülmektedir. Aynı şekilde, hızlandırılmış usûle geçiş uygulaması getirilerek, iltica sisteminin kötüye kullanılmasının önlenmesi ve uluslararası korumayı hak etmeyenlerin başvurularının hızlı bir şekilde incelenmesi amaçlanmaktadır.

²³ <http://www.amnesty.org.tr/v2405200501.si> (15.8.2007 tarihi itibarıyla).

Ulusal Eylem Plânı'nda, AB'nin üzerinde sıkça durduğu ve mülteci kabullerinde ortaya çıkacak malî yükün paylaşımı için şart koştuğu, "geri kabul anlaşmaları"nın tamamlanması konusu da hükme bağlanmaktadır. Zira, bu şekilde, Türkiye'nin yasa dışı göç konusunda, özellikle transit ülke olarak kullanılması gerçeği dikkâte alınarak, yasa dışı olarak gerçekleştirilen göçlerin, Türkiye üzerinden yapıldığının tespit edilmesi hâlinde, Türkiye'nin geri kabulü sağlaması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, yasa dışı yollardan ülkemize giriş yapanların, geldikleri ülkelere geri gönderilmesini öngören anlaşmaların, önce, ağırlıklı olarak geldikleri ülkelerle, daha sonra da AB ülkeleriyle yapılması öngörülmektedir²⁴.

AB'ce öngörülen bu şartlar çerçevesinde, Türkiye, geri kabul anlaşmaları imzalayarak ya da imzalayacağını vaad ederek AB müktesebatına bu konuda da uygunluk sağlamayı orta vadede hedeflemektedir. Bu bağlamda, Türkiye öncelikle, kaynak ülkelerle, daha sonra da aşamalı olarak transit ve hedef ülkelerle geri kabul anlaşması imzalanması politikası benimsemekte ve çeşitli ülkelerle yaptığı geri kabul anlaşması tekliflerinin sonuçlanmasını beklemektedir²⁵.

Ulusal Eylem Plânı'nda 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK)'nın²⁶ "siyasî mülteciler"²⁷ başlıklı 17. maddesinin yeniden düzenlenmesi gerektiği de haklı olarak belirtilmiştir²⁸. YİSHK'nın 17. maddesine göre, siyasî sebeplerle Türkiye'ye sığınan mülteciler, ancak İçişleri Bakanlığı'nca izin verilecek yerlerde ikamet edebileceklerdir. Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmesi'nin konuya ilişkin 26. maddesi²⁹ dikkâte alındığında, YİSHK'nın 17. maddesinin, Cenevre

²⁴ İltica ve Göç Mevzuatı, age., sh. 28-29.

²⁵ Türkiye, şimdiye kadar, Yunanistan, Suriye, Kırgızistan ve Romanya ile "geri kabul anlaşması" imzalamıştır. Bununla birlikte, Romanya ile yapılan geri kabul anlaşması henüz yürürlüğe konmamıştır. Fakat, yasa dışı göç konusundaki hassasiyet de göz önüne alınarak, Rusya, Özbekistan, Macaristan, Belarus, Ukrayna, Lübnan, Makedonya, Mısır, Libya, İran ve Bulgaristan ile geri kabul anlaşması akdedilmesi konusunda müzakereler sürdürülmektedir. Ayrıca, Türkiye, Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Çin, Tunus, Moğolistan, İsrail, Gürcistan, Etiyopya, Sudan, Cezayir, Fas, Nijerya ve Kazakistan'a da bu konuda anlaşma yapmayı teklif etmiştir: İltica ve Göç Mevzuatı, age., sh. 29.

²⁶ RG. 24.7.1950-S. 7564.

²⁷ YİSHK'da "siyasî mülteci" şeklinde bir ifadeye yer verilmesi tartışmalara zemin hazırlamaktadır. Zira, mülteci statüsünün doğumunda esas teşkil eden din, ırk, milliyet, siyasî görüş ve belirli bir toplumsal gruba mensubiyet nedenlerinden dolayı, zulüm korkusu yaşayan ve devamında da Türkiye'ye sığınan mültecilerin durumunun ne şekilde değerlendirileceği netlik arz etmemektedir. Ancak doktrinde Odman, siyasî mülteci ifadesiyle kastedilenin, siyasî sığınmacı olduğunu vurgulamış ve doğrudan mültecileri ilgilendirmedini savunmuştur: M. Tefvik Odman: Mülteci Hukuku, AÜSBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995, sh. 175.

²⁸ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 37.

²⁹ Cenevre Sözleşmesi'nin 26. maddesine göre, "Her taraf devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, genel olarak aynı koşullardaki yabancılara tatbik olunan

Sözleşmesi'ne aykırılık arz ettiği görülecektir. Buna göre, Cenevre Sözleşmesi'nde, ikamet ve seyahat hürriyeti bakımından, yabancılara tanınan hukukî durumun mültecilere de aynen tanınması gerektiği, yani mültecilerin ikamet ve seyahat hürriyetinin yabancılara oranla daha fazla sınırlandırılmayacağı vurgulanmıştır. Bu şekilde YİSHK'da, en azından yabancılara eşit koşullarda ikamet ve seyahat hürriyete sahip bulunma imkânı tanınmayan mültecilere, İçişleri Bakanlığı'ndan alınacak izin gibi ek şart getirilmesi, Cenevre Sözleşmesi'ne aykırılık teşkil etmektedir. Ancak Cenevre Sözleşmesi'nin, YİSHK'dan sonra Türk hukuku bakımından yürürlüğe girmesi de dikkâte alınır, Cenevre Sözleşmesi kapsamında yer alan mülteciler bakımından farklı düzenlemeler getiren YİSHK'nın 17. maddesinin ilga edilmiş olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmayan ülkelerden gelerek Türkiye'ye sığınan ve Mülteci Yönetmeliği gereği sığınmacı olarak adlandırılanlara, YİSHK'nın 17. maddesi hükmünün uygulanacağı doktrinde belirtilmektedir³⁰.

3- Sığınmacıları Ülkeye Kabulde Uygulanan Usûl

Türkiye'nin iltica hukukuna ilişkin usûl ve şartları düzenleyen Mülteci Yönetmeliği'ndeki düzenlemelerle karşılaştırıldığında, esas bakımdan çok farklı hükümlere yer verilmemekle birlikte; eleştirel boyutta ele alınan kimi noktaların değiştirilmesi gerektiği hususu da Ulusal Eylem Plânı'nda öngörülmektedir.

Bu çerçevede, Ulusal Eylem Plânı'nda iltica başvurusunun yapılacağı makamlar aynen tekrar edilmekle birlikte, uygulamaya paralel olarak Valiliklere ek olarak Yabancılar Şube Müdürlükleri ve Bölge Merkezleri de yetkili başvuru makamları olarak görevlendirilmiştir³¹. Zira, uygulamada, Valiliklere başvuru aşamasında yerine getirilecek işlemler, Emniyet Müdürlükleri nezdindeki Yabancılar Şube Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır³². Bunun yanında, başvuru yapılacak makamlar bakımından "bölge merkezleri"ne de yer verilmek suretiyle, iltica konusunda görevli bölge merkezleri şeklinde ayrı birimlerin oluşturulacağı yönünde bir plân oluşturulmaktadır.

Ulusal Eylem Plânı'nın iltica usûllerine yer verilen bölümünde, sınırlarımıza gelen yabancıların iltica veya geçici sığınma talebinde bulunmalarına imkân tanınacağı belirtilmekte; özellikle bir sığınmacının, sığınma başvurusunu yapmada gecikmiş olmasının, iltica hakkının³³

mevzuattaki istisnalar saklı kalmak şartıyla, toprakları üzerinde ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkını tanıyacaktır."

³⁰ Gülören Tekinalp: Türk Yabancılar Hukuku, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2003, sh. 44; Vedat Raşit Seviğ: Türkiye'nin Yabancılar Hukuku, İÜHF. Yayınları, İstanbul 1981, sh. 80.

³¹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 36.

³² Akbatur, agm., sh. 14.

³³ İltica hakkının niteliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bülent Peker/Mithat Sancar:

kullanılmasına erişimi engellememesi gerektiği vurgulanmaktadır. İltica hakkının korunması çerçevesinde dile getirilen bu husus dikkâte alınmak suretiyle, 16.1.2006 tarih ve 2006/9938 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yapılan değişiklik bağlamında³⁴ Mülteci Yönetmeliği'nin 4. maddesinde, Türkiye'ye iltica eden ya da ikamet izni talep eden yabancıların, ilgili makamlara yapacağı 10 günlük başvuru süresi esnekleştirilerek "gecikmeksizin" gibi hak kaybını önleyici bir ibareye yer verilmiştir³⁵. Böylece, Ulusal Eylem Plânı'nda da vurgulanan "iltica hakkının kullanılmasına erişimi engellememe" arzusu da yerine getirilmiş olmuştur.

Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü bağlamında yalnızca Avrupa kaynaklı iltica hareketlerinden etkilenerek ülkemize sığınanlara mülteci statüsü sağlama yükümlülüğü bulunan; buna karşın Avrupa kaynaklı olmayan iltica hareketlerinden etkilenerek ülkemize sığınanlara takdir hakkı bağlamında geçici koruma sağlama uygulaması geliştiren Türkiye'nin bu ikili yaklaşımına, Ulusal Eylem Plânı'nda dikkât çekilmiştir. Buna göre, Türkiye'de ilticaya ilişkin ilgili mevzuatta yer almamakla birlikte, uygulamada ek koruma ve insanî mülahazalarla ikamet hakkı vb. değişik ikamet izinleri verilmekte olduğu vurgulanmak suretiyle, farklı uygulamalara yol açmaması ve yeknesanlığın sağlanması amacıyla İltica Kanunu Tasarısı'na "ek (ikincil) koruma", "tolare edilen yabancılar" ve "insanî mülahazalara dayalı ikamet izinlerine ilişkin usûller" oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir³⁶.

Dikkâtle incelendiğinde, Ulusal Eylem Plânı'nda, Avrupalı olmayan sığınmacılara mülteci statüsünün sağlanması gerektiği yönünde bir taahhütte bulunulmamıştır. Ancak mevcut uygulamanın aynı şekilde devam etmesi ve hatta kanunî bir düzenlemeyle çerçevenin çizilmesi gerektiği de belirtilmek suretiyle, insanî bir yaklaşım sergilenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, aşağıda ayrıca ifade edileceği üzere, Türkiye tarafından ileri sürülen şartların da gerçekleşmesi koşuluyla, kendilerine mülteci statüsü sağlanamayan sığınmacılar bakımından da 2012 yılından itibaren coğrafi çekincenin kaldırılmasıyla birlikte, kendilerine mülteci statüsü tanınabileceğinden "ek koruma", "tolare edilen yabancılar" ve "insanî mülahazalara dayalı ikamet izinlerine ilişkin usûller" gibi alternatiflere yer verilmesinin uygun olmadığı

Mülteciler ve İltica Hakkı-Yaşamın Kısımsındakilere Hoşgeldin Diyebilmek, İHD. İktisadî İşletmesi Yayınları, Ankara 2002, sh. 8-10; Zafer Gören: Anayasa Hukukuna Giriş, 1. Baskı, DEÜHF. Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir 1997, sh. 446; Yılmaz Altuğ: Devletler Hususî Hukuku Bakımından Mülteciler, İÜHF. Yayınları, İstanbul 1967, sh. 60; Hüseyin Pazarıcı: Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, sh. 566; Cemil Güner: Türkiye'de Mültecilerin Temel Hak ve Hürriyetleri, KÜSBE., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2005, sh. 104.

³⁴ RG. 27.1.2006-S. 26062.

³⁵ 10 günlük başvuru süresinin hakkaniyete aykırılık arz ettiği yönündeki eleştiriler hakkında ayrıca bkz. Ümit, agm., sh. 49-50; Güner, agt., sh. 111-113.

³⁶ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 39.

ifade edilebilir. Bununla birlikte, öngörülen coğrafi çekincenin kaldırılmayıp devam ettirilme ihtimalinin bulunduğu da göz önüne alındığında, uygulamada yer alan, ama mevzuata yansımayan bu tür statülere, Ulusal Eylem Plânı'nda yer verilerek, mevcut Mülteci Yönetmeliği'nde ya da tasarı halindeki İltica Kanunu'nda düzenleme getirilerek bu konuda bir niteleme yapılmasında bir sorun bulunmamaktadır.

Mülteci Yönetmeliği'nde yer almasa da, uygulamada, Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan ya da geçici oturma izni talep edenlerin başvuru tarihinden itibaren 15 gün içinde kimliklerini ispatlayan belge sunma zorunluluğu bulunmaktadır³⁷. Kimliklerini ispata yönelik böyle bir uygulamaya yer verilmesi, tartışmaya açık bir konudur. Zira, yaşadıkları yerlerden zorluklarla kaçarak Türkiye'ye sığınanların, içinde buldukları şartlar, çoğu kez onların kimlik bilgilerini ortaya koyan belgeleri yanlarına almalarına imkân vermez. Bu sebeple, 15 günlük bir süreyle sınırlı olarak, kimliklerini ortaya koyan belgelerin istenmesi yerine, geldikleri ülkelerdeki, onları ilticaya zorlayan şartların esas alınarak, onların sözlü beyanlarına itimat edilmesi daha uygun olacaktır³⁸. Aynı şekilde, kimliklerini ortaya koyan belgeleri 15 günlük süre içinde sunmadıkları için başvurularını değerlendirmeye alınmaması ve sonucunda da bu insanların ülke dışına çıkarılmaları, ağır bir uygulama olarak değerlendirilebilecektir.

Ulusal Eylem Plânı'nda, kimliği ya da belgeleri olmayanların, sırf bu nedene dayanarak cezalandırılmaması ve dolayısıyla da ülkemize sığınanların, ilgili makamlarla kimliklerinin tespit edilebilmesi bakımından işbirliği yapmak koşuluyla, iltica prosedürüne tam olarak erişimlerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir³⁹.

Mülteci Yönetmeliği'nin 5. maddesi çerçevesinde, Cenevre Sözleşmesi gereklerine uygun olarak, mültecilerin ve sığınmacıların mülâkatları yapılmaktadır. Uygulamada bu mülâkat, başvuru Valiliklerin, Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde, konu ile ilgili bir memurla mülteci arasında gerçekleştirilmektedir⁴⁰. İltica başvurularının değerlendirilmesi aşamasında, iltica başvurusunda bulunanlar için gerçekleştirilecek mülâkatta, bu hakkın sağlanması gerektiği ve bunu gerçekleştirecek tercümanların nitelikli olmalarının bu işten elde edilen faydayı arttıracığı ortadadır.

Sığınmacılara kişisel mülâkat hakkı sağlanması gerektiği⁴¹, Ulusal Eylem Plânı'nda da hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede gerçekleştirilecek

³⁷ Altınışık/Yıldırım, age., sh. 40.

³⁸ Peker/Sancar, age., sh 48.

³⁹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 36.

⁴⁰ Altınışık/Yıldırım, age., sh. 40.

⁴¹ Gerçekleştirilen mülâkatın temel amacı, bu insanların Türkiye'ye gelme nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Bu aşamada yapılan değerlendirmelerin isabetliliğinin, iltica ya da ikamet izni

mülâkatın, nitelikli ve uzman tercümanlardan oluşan bir tercüman grubu tarafından yapılması ve mülâkatı yapan tercümanların, aynı zamanda karar alma sürecinde yer alması konusunda özenin gösterilmesi gerektiği isabetli olarak vurgulanmıştır⁴².

Ulusal Eylem Plânı'nda, iltica taleplerinin değerlendirilmesi aşamasında hızlandırılmış usûl öngörülerek bazı başvuruların bu yönde yapılacağı belirtilmiş ve özellikle çocuklar olmak üzere, kadın ve yaşlılar gibi hassas gruplara başvuru sürecinde titizlik gösterileceği belirtilmiştir⁴³. İltica ve geçici sığınma taleplerinin değerlendirilmesi aşamasında, hızlandırılmış bir prosedürün benimseneceğinin vurgulanması, hem başvurucuların alacakları statünün gecikmeksizin tespiti bakımından, hem de özellikle toplu iltica hareketleri olmak üzere iltica hareketlerinin ülkede bırakacağı ekonomik, sosyal ve kültürel etkinin ortaya çıkaracağı olumsuzlukları sona erdirmek veya azaltmak bakımından yerinde bir plân olarak görülebilir.

İltica taleplerinin reddedilmesi durumunda devreye girecek olan itiraz prosedürünün, başvuran tüm kişilere açık ve erişilebilir olması gerektiği ve iltica sistemi içerisinde bir "İtirazları Değerlendirme Kurulu" kurulması gereği Ulusal Eylem Plânı'nda belirtilmektedir⁴⁴. Özellikle iltica talepleri reddedilenlerin, itiraz ya da yargı yoluna başvurularının sağlanması için, iyi bir idarî itiraz ya da adlî itiraz usûlü tesis edilmeli ve uygulanmalıdır⁴⁵.

İtirazda bulunan sığınmacıların, kendilerini temsil edebilecek yasal temsilcilere erişimlerinin sağlanması ve Barolarca ücretsiz hukukî danışmanlık ve yardım temini konularında gerekli titizliğin gösterilmesi gerektiği, Ulusal Eylem Plânı'nda üzerinde durulan hususlardan bir diğeridir. Bu bağlamda yapılacak düzenlemelerin ise, AB müktesebatıyla uygunluk içerisinde olması ve hukukî danışmanlık ve yardımlardan doğacak masrafların, ayrılacak ödenekle devlet bütçesinden karşılanacağı ifade edilmektedir⁴⁶.

talep edenlerin, kendi ülkelerinde maruz kaldıkları, sınır dışı edilmelerini öngören idarî işlemlerin hukuka uygunluğunun saptanabilmesi için de önem arz etmektedir: Ümit, agm., sh. 45.

⁴² Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 37.

⁴³ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 37.

⁴⁴ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 38.

⁴⁵ Örneğin, iltica başvurusunun reddi kararına karşı, Almanya'da, mahkemeler tarafından incelenecek bir temyiz sistemi geliştirilmiş; Belçika'da Daimi Mülteciler Temyiz Komisyonu, İngiltere'de Göçmenlik Temyiz Otoritesi, İsveç'te de Yabancılar Temyiz Kurulu tarafından karara bağlanacak bir itiraz düzeni tanınmıştır: Tespitler için bkz. Nuala Mole: AİHS Bakımından Mültecilerin Günümüzdeki Mevcut Durumunun belirli Yönlerinden Kaynaklanan Problemler, İnsan Hakları Dosyaları No. 9, Avrupa Konseyi Yayını, sh. 41.

⁴⁶ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 38.

Bu noktada belirtilmelidir ki, nihaî olarak sonuca bağlanan red kararına karşı, Mülteci Yönetmeliği'nde belirtilmesi bile, Anayasa'nın 125. maddesi gereğince yargı yolu açıktır. Bu sebeple, İçişleri Bakanlığı'nın idarî bir işlemle gerçekleştirdiği, gerek iltica ya da geçici ikamet iznine yönelik başvuru süresine uyulmaması, gerek diğer nedenlerle iltica ya da ikamet izni talebinin reddi hâllerinde, sığınmacı ve mültecilerin, yetkili idare mahkemelerine dâva yoluyla başvuru hakkı bulunmaktadır⁴⁷. Konuyla ilgili olarak, Ulusal Eylem Plânı'nda, iltica kararına karşı idarî yargıya iptal davası için başvuruda hızlandırılmış usûlün işletilmesi amacıyla, ilticaya ilişkin iptal davalarının ivedilik isteyen davalar haline getirilerek, gerek başvuru usûlüne ilişkin, gerekse kısa sürede karar vermeye ilişkin bir zaman sınırlaması getirilmesi, tüm hususların uygulamaya geçebilmesi için de yasal düzenleme yapılması gerektiği isabetli olarak ifade edilmektedir⁴⁸.

“Sığınmacı kabul sistemi” oluşturulması hususu, Ulusal Eylem Plânı'nda yer alan önemli düzenlemelerden biridir. AB Konseyi'nin kabul koşullarına dâir yönergesinde, devletin sığınmacılara barınak sağlama ve maddî kabul koşullarını yerine getirmeye ilişkin sorumluluğunun bulunduğu düşünülerek, Türkiye'nin de, bu bağlamda kendisine bir sığınmacı kabul sistemi oluşturması gerektiği öngörülmektedir. Mevcut uygulamada⁴⁹, kendilerine Türkiye'de ikamet izni verilen sığınmacıların, güvenlik bakımından sıkıntı arz etmeyen ve kontrollerinin kolayca sağlanabileceği Orta Anadolu ve Trakya'daki metropol olmayan illere sevkinin gerçekleştirildiği dile getirilmektedir⁵⁰. Ulusal Eylem Plânı'nda da, bu çerçevede, iltica stratejisinin uygulanabilmesi ve mültecilere etkin ve âdil uluslararası koruma sağlanabilmesi ve barınak sunulabilmesi için, öncelikle Türkiye'nin doğu bölgelerinde, daha sonra ise iç bölgelerde “sığınmacı kabul barınma merkezleri” ve “mülteci misafirhaneleri” tesis edilerek faaliyete geçirilmesi plânlanmaktadır. Bu merkezlerin yedi ayrı ilde her biri

⁴⁷ Anayasa'nın 36. maddesinin 1. fıkrasında hükmolunan “hak arama hürriyeti”nin vatandaş-yabancı ayrımı olmaksızın, herkese tanındığı göz önüne alınırsa, mültecilerin de idare mahkemelerinde dâva açma hakkı bulunmaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmü de, sığınmacılara ve mültecilere, İçişleri Bakanlığı'nın vermiş olduğu red kararının, hukuka uygun olup olmadığını denetletirme imkânı vermektedir: İdarenin yargısal denetimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Metin Günay: İdare Hukuku, 5. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002, sh. 45 vd.; A. Şeref Gözübüyük: Yönetim Hukuku, 12. Baskı, Turhan Yayınları, Ankara 1998, sh. 339 vd.

⁴⁸ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 38.

⁴⁹ Misafirhanelerde ikametlerine izin verilenlerin, ikametleri ve yararlanacakları yardımlarla ilgili hususlarda, İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği (RG. 29.4.1983-S. 18032) ve Mülteci Misafirhaneleri İç Hizmet Yönergesi'nde öngörüldüğü şekilde bir prosedür oluşturulduğu söylenebilir.

⁵⁰ Ay, agm., sh. 66. Kendilerine Türkiye'de iltica imkânı sağlanan ya da üçüncü bir ülkeye geçiş öncesi ikamet izni verilenler, Türkiye'de Yozgat ve Kırklareli illerinde kurulan kamplarda ve misafirhanelerde barındırılmaktadır: Ümit, agm., sh. 36.

ortalama 750 kişi kapasiteli olacak şekilde kurulacağı ve bölge merkezleri olarak faaliyet göstereceği ifade edilmektedir. Bu çerçevede, “geri gönderme merkezleri”nin kurulması hedeflenmekte ve söz konusu merkezlerin kurulmasına ilişkin Avrupa Komisyonu ile üye devletlerle birlikte BMMYK tarafından kapsamlı projeler hazırlanması üzerinde durulmaktadır⁵¹.

İltica konusunda hassas bir noktayı oluşturan sınır dışı konusu, sığınmacıların ve mültecilerin temel hak ve hürriyetleri bağlamında ciddiye arz eden bir husustur. Zira, sınır dışı etme işleminin, Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde⁵² hükme bağlanan ve mültecilere sağlanan uluslararası korumanın temelini oluşturduğu belirtilen⁵³ “geri gönderme yasağı”na uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir⁵⁴. Buna göre, mültecilerin terk ederek geldikleri ülkeye, yani menşe ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmeleri hâlinde, hayatları ve hakları bağlamında herhangi bir risk ortaya çıkmayacak olmalıdır⁵⁵.

Ülkemize sığınan mültecilerin sınır dışı edilmesi konusu, Ulusal Eylem Plânı'nda yer almıştır. Sınır dışı konusunda geri gönderme yasağına uygun hareket edilmesi gerektiği vurgulandıktan sonra, özellikle 5682 sayılı Pasaport Kanunu⁵⁶ ve YİSHK olmak üzere mevzuatta yabancıların ülkeye girişinin reddi, ülkeyi terke davet, ülkeden çıkarılmaları, geri dönüşleri ve sınır dışı edilmelerine ilişkin tanımların yeniden yapılması gerektiği belirtilmiştir. Aynı şekilde, sınır dışı kararlarının hangi gerekçelerle, hangi şartlarda ve sürelerle verilebileceği mevzuatta belirtilmesi gerektiği ifade edilmek suretiyle, soruna belirli bir çerçeve çizilmesi yönünde görüşte bulunulmuştur. Bu kapsamda olmak üzere, yabancılar hakkında verilecek sınır dışı kararlarının, kamu güvenliği, kamu düzeni ve kamu sağlığı gerekçeleriyle verilmesi gerektiği yönünde açıklamada bulunulmuş; sınır dışı kararı verilirken aile bütünlüğü, yaş durumu, sağlık durumu, ülkede hangi

⁵¹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 35.

⁵² Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinin 1. fıkrasına göre, “Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî fikirleri dolayısıyla, hayatı ya da hürriyeti tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.”

⁵³ Peker/Sancar, age., sh. 30; Gören, age., sh. 453.

⁵⁴ Konuyla ilgili olarak, AİHM, haklarında sınır dışı edilme kararı verilen mülteciler hakkında baktığı dâvalarda, geri gönderme yasağına aykırı olarak sınır dışı etme kararı verilmesinin, AİHS'nin başta işkence yasağı getiren 3. maddesi olmak üzere, özellikle yaşama hakkını düzenleyen 2. maddesi, âdil yargılama hakkını hükme bağlayan 6. maddesi, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını kaleme alan 5. maddesi, millî bir makama itiraz hakkını düzenleyen 13. maddesi, yabancıların toplu olarak sınır dışına çıkarılmasını yasaklayan AİHS'ye Ek 4. Protokol'ün 4. maddesi ile sınır dışı etme işleminin usûlünü belirleyen Ek 7 No'lu Protokol'e aykırılık taşıyabileceği sonucuna varmaktadır: Ayrıntılı bilgi için bkz. Mole, age., sh. 11.

⁵⁵ Atle Grahl Madsen: Territorial Asylum, Uppsala University, Swedish Institute of International Law-Studies in International Law, Volume 1, 1980, sh. 53.

⁵⁶ RG. 24.7.1950-S. 7564.

gereğe ile ikamet ettiği ve ikamet ettiği süreler, ülkeden gönderilecek yabancının gönderileceği ülkede insan haklarının korunduğuna dâir yaygın bir kanaat olduğu hususlarının da ayrıca göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir⁵⁷.

4- Entegrasyon ve Malî Yardım

Türkiye'ye gelerek iltica talebinde bulunan ya da üçüncü bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den geçici sığınma talebinde bulunan kimselerin, ülkede buldukları süre içerisinde birlikte yaşayacakları insanlarla olan iletişimleri ve yaşadıkları yerlere olan uyumları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, sığınmacıların ve mültecilerin Türkiye'ye entegrasyonları, hem Türkiye, hem de kendileri bakımından zaruret arz etmektedir.

Entegrasyona tâbi tutulacak sığınmacı ve mültecilerin malî açıdan kendi kendilerine yeterli düzeyde olmaları ve kültürel yaşamla çatışma içinde bulunmamaları şartlarının aranmasının gerektiği Ulusal Eylem Planı'nda vurgulanmaktadır⁵⁸. Bununla birlikte, yaşadıkları yerleri terk ederek başka ülkeye sığınan mülteciler, maddî bakımdan çoğu kez yetersiz, hatta kötü durumdadırlar. Bu sebeple, entegrasyona tâbi tutulacak mülteciler bakımından yeterli düzeyde bir bütçe kriteri aramak gerçeklerden uzak bir yaklaşım olacaktır.

Entegrasyon aşamasında, bu kişilerin Türk toplumuna uyum sağlama iradesi ve isteğinin bulunup bulunmadığı dikkâtlince incelenmesi gereken bir konudur. Yine, farklı bir kültüre adapte olmanın zorlukları da göz önüne alınmak suretiyle, bu kimselerin kültürel uyum faaliyetlerine tâbi tutulmaları yerinde olacaktır.

Sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu, bir başka deyişle yaşadıkları yerdeki halkla bütünleşmesi için bir "entegrasyon sistemi" kurulması gerektiği Ulusal Eylem Planı'nda ayrıca belirtilmiştir. Buna göre, devletin, sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu faaliyetleri ile ilgili olarak, düzenleyici ve denetleyici sorumluluğu bulunmaktadır. Bu bağlamda, sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu için bir program hazırlanması gerektiği hususu ifade edilmiştir⁵⁹. Böylece, ülkemize iltica eden ya da geçici sığınma talebinde bulunanların halkla kaynaşarak onlardan biri olarak hayatlarını sürdürmeleri, düşünce ve yaşam tarzlarından kaynaklanabilecek çatışmaların önüne geçilebilmesi için, belli bir sistem dahilinde entegrasyon programı hazırlanması yerindedir.

Ülkeye iltica başvuruları kabul edilen ya da üçüncü bir ülkeye iltica öncesi geçici ikamet izni verilen kimselerin, Türkiye'de kaldıkları süre

⁵⁷ Ulusal Eylem Planı, age., sh. 45.

⁵⁸ Ulusal Eylem Planı, age., sh. 44.

⁵⁹ Ulusal Eylem Planı, age., sh. 41-42.

zarfında, uyum süreçlerinin kolay atlatılabilmesi için bir takım yollara başvurulabilir. Bu bağlamda, mevzuatta yapılacak değişiklikler çerçevesinde, sosyal haklardan faydalanmalarının tam olarak sağlanması yoluna gidilebilecektir. Aynı şekilde, halkla kaynaşmanın kolaylaştırılması için mültecilerin ve sığınmacıların Türkçe dil eğitimiyle ilgili olarak çalışmalarda bulunulmalıdır. Ulusal Eylem Plânı'nda da belirtildiği üzere, başta üniversiteler ve diğer öğretim kurumları olmak üzere, halk eğitim merkezleri ve sivil toplum kuruluşlarının desteği ve imkânlarıyla Türkçe dil kursları düzenlenmelidir.

Entegrasyon faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında eğitim ve öğrenim hakkından yararlandırmanın da önemli ölçüde etkili olacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu bakımdan, özellikle zorunlu eğitim çağındaki sığınmacı ve mülteci çocuklar ile eğitim ve öğrenim hakkından yararlanamayan diğer yetişkin mülteci ve sığınmacıların söz konusu haktan yararlandırılması yerinde olacaktır. Ulusal Eylem Plânı'nda bu husus dikkâte alınmış ve AB'den ve diğer fonlardan kaynak sağlanmak suretiyle, mültecilerin ve sığınmacıların eğitim ve öğreniminin entegrasyon kapsamında değerlendirilerek gerekli tedbirlerin alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur⁶⁰.

Yaşadıkları yerlere uyumu ve halkla kaynaşma bakımından sığınmacı ve mültecilerin, meslek edindirmeye yönelik eğitime tâbi tutulmaları da entegrasyon çerçevesinde önemli çalışmalardan biri olarak düşünülebilir. Ulusal Eylem Plânı'nda, Türkiye'de bulunan sığınmacı ve mültecilerin, yerel yönetim ve merkezi idarenin taşra teşkilatları tarafından açılan meslek edinme ve beceri kurslarına katılımlarının sağlanmasının yararlı olacağına işaret edilmiştir. Bu olanaklardan başarı sağlanmasıyla birlikte, mülteciler ve sığınmacılara da Türkiye'de buldukları sürede bilgi ve becerilerine göre, Türk vatandaşlarıyla aynı şartlarda istihdam olanakların sağlanmasının ifade edildiği Ulusal Eylem Plânı'nda, bu düşüncenin de ancak mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılmasıyla mümkün olduğu gerçeği de göz önüne alınmak suretiyle, mültecilerin, Türkiye'de ikamet izni alan diğer yabancılardan farklı olarak kolaylaştırıcı hükümlere tâbi olmaları gerektiği vurgulanmıştır⁶¹.

⁶⁰ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 42.

⁶¹ Ulusal Eylem Plânı, age.,sh. 44. YİSHK'nın 3. maddesinin 2. fıkrasında, yabancılardan önce, ikamet tezkeresi almaları gerektiği hükmüne bağlanmıştır. Bu hükme ilâveten, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un (RG. 6.3.2003-S. 25040) 12. maddesinin 1. fıkrasında, yabancılardan önce, çalışma izni aldıktan sonra, en geç 90 gün içinde ülkeye giriş vizesi talebinde bulunmalarının ve giriş yaptıktan sonra da en geç 30 gün içinde İçişleri Bakanlığı'na ikamet tezkeresi almak için başvurularının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de çalışmak isteyen mülteci ve sığınmacıların da, İçişleri Bakanlığı'ndan ikamet tezkeresi alması gerekecektir. Bununla birlikte, mülteciler ve sığınmacılar bakımından, ülkeye giriş vizesi uygulamasının ne şekilde gerçekleşeceği tartışmaya açıktır. Zira, Türkiye'ye sığınan mülteciler ve sığınmacıların içinde buldukları

Türk vatandaşlığına alınmaları bakımından, vatansız sığınmacı ve mültecilerin istekte bulunmaları durumunda, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK)'da⁶² öngörülen şartları yerine getirmek koşuluyla, vatandaşlığa alınmaları imkân dâhilindedir. Bu çerçevede, Cenevre Sözleşmesi'nin 34. maddesine göre, “Taraflar devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkân ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir.” Görüldüğü gibi, Cenevre Sözleşmesi, Sözleşme'ye taraf devletlere, mültecileri vatandaşlığa alma konusunda bir yükümlülük getirmemekle birlikte, bu konuda gerekli kolaylığın ve yardımın gösterilmesi konusunda hassas davranılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu hükümden hareketle, TVK'da öngörülen şartları yerine getiren sığınmacı ve mültecilerin gecikme olmaksızın Türk vatandaşlığına alınmalarında kendilerine kolaylık sağlanması yerinde olacaktır.

Mültecilerin, vatandaşlığa alınmasında kolaylık gösterilmesi hususu, Ulusal Eylem Plânı'nda da yer bulmuş ve Türk vatandaşlığına alınmaya ilişkin işlemlerde gerekli kolaylığın sağlanması istenmiştir. Bununla birlikte, Ulusal Eylem Plânı'nda, mültecilerin Türk vatandaşlığına geçmeden önce, entegrasyon aşamasını başarıyla tamamlamış olmaları ve hatta Türkçe'yi iyi konuşmak, toplum düzenini sağlayan kanun, örf ve âdet kurallarını asgarî düzeyde bilmek, ekonomik açıdan kendi kendine yeterli olmak gibi bazı ek kriterlerin de bulunmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır⁶³. Ancak TVK'da Türk vatandaşlığının kazanılmasında öngörülen şartlar, sınırlı sayıda sayılmıştır. Dolayısıyla, Ulusal Eylem Plânı'nda, Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından yukarıda belirtilen şekilde ek şartların öngörülmesi, Anayasa'ya aykırılık arz edecektir. Zira, Anayasa'nın 66. maddesinin 3. fıkrasında “Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir” hükmüyle kanunilik ilkesinin mevcudiyetine işaret edilmiştir⁶⁴.

Mülteci statüsü tanınan ya da geçici koruma sağlanan kişilerden entegrasyon programlarını tamamlayanların Türk toplumuna tam olarak entegre olmaları için ikamet edecekleri yeri belirleme konusunda kendilerine seçme imkânı tanınması gerektiği, Ulusal Eylem Plânı'nda ifade edilmektedir⁶⁵. İkamet hürriyeti bakımından, Türkiye'de yabancılar için getirilen sınırlamalar, kendilerine yabancılarla eşit bir hukukî rejimin öngörülmesi nedeniyle aynen mülteciler bakımından da geçerlilik arz

konum, onların, pasaport ya da pasaport yerine geçen belge almalarına ve bu bağlamda da ülkeye giriş vizesi almalarına imkân vermemektedir: Altuğ, age., sh. 61.

⁶² RG. 22.2.1964-S. 11638.

⁶³ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 45.

⁶⁴ Vahit Doğan: Türk Vatandaşlık Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2004, sh. 40.

⁶⁵ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 37.

etmektedir. Bu nedenle, mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmadan, mülteciler, vatandaşlarla eşit şartlara sahip olarak Türkiye’de yaşayacakları yeri seçme bakımından tam bir serbestiyeye sahip bulunmamaktadırlar. Dolayısıyla, Ulusal Eylem Plânı’nda yer bulan bu hükmün uygulama bulabilmesi için başta YİSHK olmak üzere ikamet hürriyetine çerçeve çizen diğer mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Ulusal Eylem Plânı’nda, entegrasyon faaliyetlerini yürütecek olan resmî kurum üzerinde durulmuştur. Buna göre, sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu için bir program hazırlama görevi üstlenecek olan kurum, aynı şekilde, entegrasyon faaliyetlerinden doğacak sorumluluğu da taşıyacak, bu konuda başta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere, entegrasyon konusunda yardım ve bilgisi olacak her türlü kurum ve kuruluşu teşvik edecek ve en önemlisi de entegrasyon politikası ve sistemi oluşturma fonksiyonlarını yüklenerek ve bu amaçla yetkilendirilecektir⁶⁶.

Entegrasyon faaliyetlerinin ancak belirli bir malî katkı ile gerçekleştirilebileceği inkâr edilemez bir gerçektir. Bu malî katkının nasıl ve hangi makamlarca sağlanacağı üzerinde durulan Ulusal Eylem Plânı’nda, entegrasyon faaliyetlerini yürütecek olan makamlara, hem doğrudan devlet bütçesinden, hem de işbirliği içerisinde bulunduğu BM, AB, BMMYK ve Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) gibi uluslararası resmî kuruluşlardan ve sivil toplum kuruluşlarından malî fon sağlanması yoluna gidilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir⁶⁷. Böylece konunun malî boyutunun olduğu ve bu malî katkı sağlanmadan da entegrasyon konusunda mutlak bir başarının sağlanmasının mümkün olmadığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Aynı şekilde, sığınmacı ve mültecilerin yaşamlarını sürdürdükleri kentlerdeki il özel idareleri, belediyeler ve muhtarlıklara önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle, entegrasyonun sağlanması çerçevesinde, sosyal yardımların en iyi şekilde dağıtımının gerçekleştirilmesi için, yerel yönetim birimlerine verilen yetki genişletilmelidir. Yine, sosyal yardımda önemli roller üstlenen Kızılay, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi resmî yardım kuruluşları ile birlikte, amacı ihtiyaç sahibi insanlara yardım dağıtmak olan diğer özel yardım kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının entegrasyon sistemi içinde yer almaları, sistemin başarı kazanması bakımından gereklilik arz etmektedir.

Ulusal Eylem Plânı’nda söz konusu entegrasyon faaliyetlerinde söz sahibi olacak ya da katkı sağlayacak kurum ve kuruluşları teşvik edecek yönde düzenlemeler de yer almaktadır. Bu konuda, özellikle, devletçe entegrasyon faaliyetlerini yürütecek veya katkıda bulunacak kuruluşlara, vergi indiriminden faydalanılması amacıyla uygulamada yer verilmesi

⁶⁶ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 41-42.

⁶⁷ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 41-42.

görüşü ifade edilmek suretiyle⁶⁸ teşvik konusunda ilgiyi artıracak nitelikte hassas bir nokta yakalanmış olmaktadır. Entegrasyon faaliyetleri kapsamında, malî katkı sağlayacak kurumların veya şahısların bu yardımlarının tâbi oldukları vergiden indirimine gidilmesi, bu konudaki teşviki de önemli ölçüde artıracaktır. Zira yukarıda da izah edildiği üzere, entegrasyon konusunun malî boyutu, bu konudaki başarının tam olarak sağlanamamasında en büyük engel olarak kabul edilmektedir.

İltica sisteminin iyi işleyebilmesi için, gerekli olan teknik ve fizikî alt yapının tamamlanması için bir takım yatırım projelerinin öncelikli olarak AB Malî Yardım Programları kapsamında gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir⁶⁹. Ulusal Eylem Plânı'nda böyle bir hedefe yer vermekle, özellikle malî bakımdan yardım alınmak suretiyle, iltica konusunda AB ile karşılıklı bir külfet paylaşımı durumu yaratılmaktadır. Zira, iltica konusunda Türkiye bazı taahhütler altına girmeyi, ancak belli şartların gerçekleşmesine bağlı tutmaktadır. Bu kapsama Türkiye, entegrasyon faaliyetleri için gerekli malî giderleri de dâhil etmek suretiyle AB Mali Yardım Programlarından belli bir pay almayı plânlamaktadır.

5- Kurumsallaşmanın Sağlanması

Kurumsallaşmanın iltica konusunda sağlanması, Ulusal Eylem Plânı'nda öngörülen hedeflerin başarıya ulaşmasında kuşkusuz ki etkili olacaktır. Kurumsallaşmanın sağlanması bakımından, yapılmasının gerekliliği düşünülen ilk husus, iltica ile ilgili konularda görev ve yetki sahibi olacak bir birim olarak iltica kurumu oluşturulmasının hedeflenmesidir. Buna göre, mülteci ve sığınmacılar konusunda sorumlu olacak, iltica başvurularını değerlendirecek yeni bir "Sığınma ve Göç Kurumu" oluşturulması öngörülmektedir⁷⁰. Bu şekilde, iltica alanında da kurumsal yapılanma gerçekleştirilmiş olacaktır.

Sığınma ve Göç Kurumu'nun kurulmasıyla birlikte, iltica ile ilgili olarak ülkemizde meydana gelebilecek gelişmeler ve toplu nüfus hareketleri özel olarak takip edilip değerlendirilecek; aynı zamanda AB'de gelişen iltica politikaları da yakından izlenip bu konuda bir politika oluşturulacaktır.

Mültecilerin ve sığınmacıların her türlü sorununda söz sahibi olacak ve idarî süreçte karar makamı sıfatı bulunacak olan bu kurumun içinde de ayrı birimler oluşturularak yetki ve görev paylaşımına gidilmesi yerinde olacaktır. Bununla ilgili olarak, kurumun görev, yetki, idarî yapısı, personelinin seçim ve atanması, hizmet içi eğitimine ilişkin mevzuat ve stratejinin belirlenmesi gerektiği de ayrıca ifade edilmesi gereken bir husustur.

⁶⁸ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 42.

⁶⁹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 34.

⁷⁰ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 36.

Bu çerçevede, iltica ve göç işlemlerinin AB müktesebatına uygun bir şekilde yürütülebilmesini teminen, mevcut ihtisas birimlerini genişleterek güçlendirecek, iltica politikası oluşturacak, bu politikayı yönlendirecek, karar makamı olacak, başvuruları değerlendirip sonuçlandıracak, ikamet ve benzeri statüleri belirleyecek, sınır dışı kararı verecek, geri dönüş için programlar hazırlayacak ve uygulayacak, yabancıların topluma entegrasyonuna ilişkin politikaları şekillendirecek, yasa dışı göçle ilgili çalışmalar yapıp önlemleri ortaya koyacak, idarî uyumsuzlukların çözümünde karar mekanizmasını çalıştıracak, koordinasyonun sağlanması için konu ile ilgili uzmanlardan oluşacak bir Değerlendirme Kurulu oluşturulması plânlanmaktadır⁷¹.

Yine, söz konusu plânda, iltica ve göç alanında çalışan ve çalışacak olan personelin eğitiminde sürekliliğin sağlanması için İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösterecek “Eğitim Akademisi (Enstitüsü)” adı altında bir kurumun ayrıca oluşturulacağı belirtilmektedir⁷². Ülkemizin iltica konusuyla sürekli yüz yüze olduğu düşünüldüğünde, kurumsallaşmanın da sağlanmasıyla birlikte oluşturulacak kurumda görev alacak personelin, iltica konusunda yetkin şekilde görev yapmalarını sağlayıcı çalışmalar yapmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu gereklilik Ulusal Eylem Plâni çerçevesinde ele alınmış ve iltica ve göç alanında çalışan ya da çalışacak personelin istihdam ve eğitimi ile ilgili çalışmaların hızlandırılacağı vurgulanmıştır⁷³.

İltica konusunda kurumsallaşmanın sağlanmasına binaen, “iltica bilgi sistemi”nin tesisi düşünülmektedir. İlgili yasal düzenlemelerin yapılması, uzmanların yetiştirilmesi ve gerekli donanım, teknik ekipman ve verilerin temini ile oluşturulacak bilgi sistemi aracılığıyla, sığınmacı ve mülteciler ile menşe ülke bilgilerine elektronik ortamda ulaşımın sağlanabilmesi öngörülmektedir⁷⁴. İltica bilgi sisteminin uygulamaya konulması, yoğun iltica akınlarına maruz kalan ülkemizin, sığınmacı kabulünde belirli bir düzen oturtmasında ve mevzuat ve uygulamaların sistematik hâle getirilerek profesyonel bir yapıya kavuşturulmasında kuşkusuz ki etkili olacaktır.

6- Coğrafi Çekincenin Kaldırılması

Cenevre Sözleşmesi’ne konulan ve 1967 Protokolü ile de sürdürülen coğrafi çekince konusu⁷⁵, Türkiye-AB arasında gerçekleştirilen katılım

⁷¹ Ulusal Eylem Plâni, age., sh. 33-34.

⁷² Ulusal Eylem Plâni, age., sh. 35-36.

⁷³ Ulusal Eylem Plâni, age., sh. 33-34.

⁷⁴ Ulusal Eylem Plâni age., sh. 34.

⁷⁵ Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi de dâhil olmak üzere 1967 Protokolü’nü coğrafi çekince ile kabul etmesinin bir takım nedenleri vardır. Böyle bir çekincenin koyulmasının temel nedeni, Türkiye’nin coğrafi konumu gereği hassas bir bölgede bulunması ve kısa aralıklarla bireysel olduğu gibi, toplu iltica hareketlerine de maruz kalmasıdır. Yıllardır Ortadoğu’da İsrail-Filistin bölgesinde süren çatışmalar, Irak’ta devam eden silâhlı çatışmalar, İran’da

müzakereleri çerçevesinde ele alınmaktadır. AB Komisyonu'nun, "AB'ye üye ya da aday ülkeler, sığınmacılara, coğrafi sınırlama uygulamamalıdır" gerekçesine bağlayarak, eleştiri bağlamında talep ettiği coğrafi çekincenin kaldırılması konusunun önemle üzerinde durulmaktadır.

Bu çerçevede, söz konusu eleştiriler dikkâte alınarak, AB'ye tam üyelik aşamasında, Türkiye, özellikle doğu ülkelerinden gerçekleşecek iltica hareketlerini teşvik etmeyecek şekilde, gerekli mevzuat ve alt yapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesini plânlamakta ve AB ülkelerinin iltica alanındaki külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermesine bağlı olarak, coğrafi çekincenin kaldırılmasını tasarlamaktadır⁷⁶. Külfet paylaşımı konusunda, AB ülkeleri yanında, BM gibi mülteci sorununda söz sahibi olan uluslararası kuruluşlardan da malî katkı sağlanması yoluna gidilmesi uygun olacaktır.

İltica sisteminin geliştirilmesinin maliyetinin yüksek olduğu göz önüne alınırsa, maliyet paylaşımı konusunda Türkiye'nin talebi haklı gerekçeye dayanmaktadır. Bu konuda, özellikle AB'yi oluşturan ülkelerin, iltica ve göç konularında son dönemlerde sert uygulama ve politikalar oluşturma çabası içinde olmaları⁷⁷ ve henüz ortak bir Avrupa İltica ve Göç Sistemi'ni uygulamaya sokmazken ve güvenli üçüncü ülke konusundaki tartışmalar hâlen sürerken; Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafyada, özellikle Ortadoğu ve Kafkaslarda olası birtakım karışıklıkların çıkması durumunda geçmiş dönemlerde olduğu gibi, Türkiye'ye yarım milyonu bulan insanın gelebileceği ve sınırlarını zorlayacağı göz önüne alındığında, Türkiye'nin külfet paylaşımı konusunda ileri sürdüğü endişelerin ne kadar kayda değer olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki endişelerin giderilmesi

süren istikrarsız siyasî yapılanma, Kafkasya'daki hareketlilik, Afrika ülkelerindeki açlık, hastalıklar ve iç savaş Türkiye'nin büyük iltica hareketleriyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Böyle bir iltica trafiğinin, Türkiye'nin haklı olarak Sözleşme ve Protokol'ü çekince ile kabul etmesine neden olduğu doktrinde savunulmaktadır: Altınışık/Yıldırım, age., sh. 39. Aynı şekilde, doktrinde, Türkiye'nin söz konusu anlaşmalara coğrafi çekinceyle taraf olmasının nedenlerinden bir diğerinin, Avrupa ülkelerinin, Doğu ve Batı arasında önemli bir coğrafi konuma sahip bulunan Türkiye'yi, Doğu'dan gelebilecek iltica hareketlerine karşı tampon bölge olarak görmelerinin önüne geçmek olduğu ifade edilmektedir: Odman, age., sh. 166.

⁷⁶ Coğrafi çekincenin kaldırılmasında Türkiye'nin yüz yüze kalacağı iltica hareketleri dikkâte alınarak AB Katılım Öncesi Malî Yardım Programlarına ek olarak sağlanacak finansman desteği ile sığınmacı kabul barınma merkezlerinin ve mülteci misafirhanelerinin tesisi, buraların işletilmesi, görev alacak personelin eğitilmesi, menşe ülke ve iltica bilgi sisteminin tesisi, eğitim akademisinin tesisi ve iltica birimi hizmet binasının tesisi gerçekleştirilmeli ve AB müktesebatının uygulanabilmesi için özellikle yukarıda belirtilen tesislerin tamamlanması, ekipmanın temini ve yatırım amaçlı projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir: Ulusal Eylem Planı, age., sh. 47.

⁷⁷ Örneğin, bir AB üyesi ülke olarak Yunanistan'ın, ülkeye mülteci kabul oranı son yıllarda % 1'lere kadar düşmüştür: <http://www.amnesty-turkiye.org.tr/v2006200502.si> (1.11.2006 tarihi itibarıyla).

bakımından, külfet paylaşımının sağlanması hususunda, Türkiye'nin AB ile bir görev gücü oluşturması gerektiği Ulusal Eylem Plânı'nda haklı olarak vurgulanmaktadır⁷⁸.

Coğrafi sınırlamanın kaldırılması hususu, Türkiye'nin ekonomik, siyasî, sosyal ve kültürel konumuna zarar verilmeden çözülmesi gereken bir konudur. Zira, Türkiye, geçmişten bugüne bölgedeki konjonktürü değiştirecek nitelikli birçok toplu iltica hareketiyle yüz yüze kalmıştır. Bu çerçevede, özellikle iltica hareketlerinin doğuracağı malî külfeti azaltma bakımından geçiş dönemi boyunca, ekonomik yönden güçlü ve mülteci kabul eden AB ve diğer devletlerin Türkiye'den mülteci almaya devam etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, coğrafi konumu nedeniyle, Türkiye'ye yönelik olası bir toplu nüfus akınının söz konusu olduğu durumlarda, Türkiye'nin talebi üzerine eşit sorumluluk paylaşımı ilkesi doğrultusunda diğer devletlerin ve özellikle AB üyesi devletlerin bireysel veya ortak olarak BMMYK veya diğer uluslararası kuruluşlar aracılığıyla gereken önlemleri alarak ilk sığınma ülkesi olan Türkiye'nin yükünün eşit bir biçimde dağıtılması sağlanmalıdır⁷⁹.

Türkiye, AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecinde, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne koyduğu coğrafi çekinceyi, AB'ye katılım öncesi dönemde kaldırmak ve Cenevre Sözleşmesi ile iltica müktesebatında getirilmiş olan standartlar ve usûllere uygun şekilde, iltica başvurularını değerlendirecek bir sistemi uygulamaya koyup koymama ikilemi içindedir⁸⁰. Ancak, her ne kadar insanî sebepler, Avrupa dışından gelen insanları ülkeye kabule zorlasa da, coğrafi çekincenin kaldırılmasından sonra, mülteci hareketlerinin artabileceği düşüncesi, bu konuda endişelere neden olmaktadır. Bu sebeple, Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi çekincenin kaldırılması, Türkiye'ye özellikle doğudan mülteci akınına teşvik etmeyecek şekilde, gerekli mevzuat ve altyapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesine ve AB ülkelerince külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesine bağlı olarak değerlendirilmesi, bu konuda oluşan tedirginliği de asgarî düzeye indirecektir.

Söz konusu çekincenin, Türkiye'nin AB'ye katılımına paralel olarak gerçekleştirilmesi çerçevesinde ilerleme sağlaması ve AB'nin oluşacak malî yüke ortak olması koşuluyla, 2012 yılından sonra kaldırılması öngörülmektedir⁸¹. Bu şartların karşılıklı olarak yerine getirilmesi konusunda mutabakata varıldığı takdirde, coğrafi sınırlamanın kaldırılmasına ilişkin kanun tasarısının da TBMM'ye sunulacağı belirtilmektedir. Böylece, Türkiye, Avrupa kaynaklı olmayan iltica hareketlerinden etkilenerek

⁷⁸ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 48-49.

⁷⁹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 48.

⁸⁰ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004-7.html (16.4.2005 tarihi itibarıyla).

⁸¹ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 47.

ülkemize sığınanlara da kapılarını açacak ve kendilerine mülteci statüsü sağlayacaktır.

Yasa dışı göç, Ulusal Eylem Plânı'nda yer alan konuya ilişkin bir diğer sorundur. Küresel ve bölgesel yasa dışı göç yollarının önemli bir kavşak noktasında bulunan Türkiye'de, yasa dışı göçle mücadelede caydırıcı düzenlemeler yapılmakla birlikte, yasa dışı konumda yakalanan yabancıların, sınır dışı edilmelerine kadar geçen zaman içinde AB standartlarında bir işlevişi temin edilmesi gerektiği özellikle belirtilmiştir⁸².

Görüldüğü gibi, AB'nin talepleri doğrultusunda, Türkiye, iltica politikasında değişiklikler getirecek düzenlemeler gerçekleştirmeyi plânlamaktadır. Zira, 2012 yılına kadar uygulamaya konulması hedeflenen değişiklikler çerçevesinde, yalnızca Avrupa kaynaklı değil, Ortadoğu, Afrika, ve Kafkasya gibi sorunlu bölgelerde ortaya çıkacak iltica hareketlerinden etkilenecek ülkemize sığınanlara da uluslararası koruma sağlanması taahhüt edilmektedir. Fakat bu taahhüdün, ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getireceği göz önüne alınmak suretiyle, bu konuda oluşacak sorunların en aza indirgenmesi amacıyla, AB'nin katkısı da bu taahhüde şart olarak bağlanmaktadır. Bu açıklamalardan hareketle, coğrafi çekincenin kaldırılması bakımından, yapılan taahhütlerden yola çıkarak, Türkiye'nin kendi çıkarlarını korumaya ve güvenlik kaygılarını gidermeye yönelik bir takım malî ve siyasî şartlar getirilmesi yerindedir. AB'ye tam üyelik sürecindeki gelişmeler dikkâte alındığında, Türkiye'nin AB tam üyelik sürecini ciddi bir ilerleme noktasına ulaştırmadan, söz konusu coğrafi kısıtlamayı kaldırması ihtimâli zor gözükmemektedir.

Ulusal Eylem Plânı'nda, iltica nedeniyle oluşacak külfetin paylaşımı konusunda AB'nin genişleme sürecindeki aday ülkelere vereceği malî yardımlara ek olarak, AB ülkelerinden de yardım alınması konusunda uygun politikalar geliştirilmesi ve işbirliğinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Yine, BMMYK ve UGÖ gibi uluslararası kuruluşların malî katkısının sağlanabilmesinin de Ulusal Eylem Plânı'nın uygulanmasında önem arz edeceği hükme bağlanmıştır. Aynı şekilde, Türkiye'nin yapacağı talep üzerine, eşit sorumluluk paylaşımı ilkesi doğrultusunda, diğer devletlerin, özellikle de AB üyesi devletlerin, bireysel veya ortak olarak BMMYK veya diğer uluslararası kuruluşlar aracılığıyla gereken önlemleri alarak, bir sığınma ülkesi olan Türkiye'nin yükünün eşit bir biçimde dağıtımının yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁸³.

⁸² Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 41.

⁸³ Ulusal Eylem Plânı, age., sh. 46-48.

SONUÇ

Coğrafi ve jeopolitik konumu gereği tarihin her döneminde iltica akınlarına maruz kalmış olan ülkemiz, iltica-göç ekseninde kritik bir süreçten geçmektedir. Zira, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne coğrafi çekinceyle imza koyarak iltica ile ilgili kendi iç mevzuatını da bu paralelde şekillendiren Türkiye, AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecinde iltica konusunda ciddi dayatmalarla karşı karşıyadır.

Yürürlüğe koyduğu mevzuat hükümleri gereğince, yalnızca Avrupa kaynaklı iltica hareketlerinden etkilenecek ülkemize sığınan ve devamında mülteci statüsü talep edenlere bu statüyü verme takdirine sahip olan Türkiye'nin, bu hükmün karşıt sonucu olarak, Avrupa dışı iltica hareketlerinden kaçarak gelenlere mülteci statüsü tanıma mecburiyeti bulunmamaktadır.

Hâl böyle iken, coğrafi konumu gereğince Afrika, Ortadoğu, Kafkaslar gibi iltica olgusunun her zaman gündemde olduğu coğrafyalara bitişik konumda olan Türkiye'nin yüz yüze kaldığı iltica gerçeğine, kendi inisiyatifi dışında bir çerçeve çizmesinin talep edilmesi, konunun hassasiyetini ortaya koyan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hele ki, AB'ye tam üyelik sürecinde ciddi ve kritik bir yol ayrımında bulunan Türkiye'nin, iltica konusunda da bir takım taahhütler altına girmesi kaçınılmaz olmuştur.

Mevcut iltica politikası ve sisteminde önemli değişikliklerin yer aldığı Ulusal Eylem Planı, AB'ye tam üyelik sürecinde yürürlüğe konan belgelerden biridir. İltica konusunda köklü değişiklikler getirilen bu planın, iltica politikası, entegrasyon, kurumsallaşma, mevzuat değişikliği gibi türlü düzenlemeleri içermesi önem arz etmektedir. İltica hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerden biri olarak kabul edilen Türkiye'nin, uzun vadeli bir iltica politikası hazırladığı söylenebilir. Aynı şekilde, ülkemize sığınan ve kendilerine mülteci statüsü tanınan ya da başka bir ülkeye geçiş öncesi geçici koruma sağlanan sığınmacıların ülkemizde buldukları süre zarfında gerek birbirleriyle, gerek Türk vatandaşlarıyla olan uyum sürecinin daha çabuk ve başarılı bir sonuçla tamamlanması için gerekli çalışmalar, projeler ve düzenlemeler konusunda kayda değer hükümler yer almaktadır. İltica konusunda karar makamı olarak inisiyatifi elinde bulunduracak bir birim olarak Sığınma ve Göç Kurumu adıyla yetkin bir kurumun kurulmasının tasarlanması kurumsallaşma bağlamında önemli bir adım olacaktır. Mülteci Yönetmeliği içinde yetersiz de olsa konuya ilişkin bir takım düzenlemelere yer verilse de, temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlamaları içermesi nedeniyle, iltica konusunda kapsamlı bir yasal düzenlemenin hazırlanması isabetli olacaktır. Aynı şekilde, ilticaya ilişkin diğer mevzuatta da AB müktesebatına uyumlu olacak şekilde gerekli değişikliklerin yapılacağına taahhüt edilmesi yerinde bir düşünce olarak ifade edilebilir.

Bu noktada üzerinde durulması gereken en önemli ve kritik husus, Cenevre Sözleşmesi'ne konulan ve 1967 Protokolü ile de sürdürülen coğrafi çekince konusudur. Zira, Türkiye'nin kendilerine mülteci statüsü tanıyarak koruma sağladığı sığınmacı grupları, coğrafi çekince çerçevesinde belirlenen Avrupa kaynaklı iltica hareketlerinden etkilenerek ülkemize sığınanlardır. Bu sebeple, Ulusal Eylem Plânı bağlamında getirilen değişiklikle 2012 yılından itibaren Avrupa kaynaklı olmayan sığınmacı gruplarına da statü sağlamayı taahhüt etmektedir. Zaten, ağırlıklı olarak coğrafi çekince koyarak kapsama dâhil etmediği sığınmacı gruplarıyla yüz yüze olan Türkiye'nin, bu kimselere yasal olarak statü tanıma imkânını açması, türlü sorunların da beraberinde ortaya çıkmasına neden olacaktır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasî boyutlu bir çok sorunun ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, konunun vahameti daha da belirginleşecektir. Bununla birlikte, Ulusal Eylem Plânı'nda 2012 yılından itibaren coğrafi çekincenin kaldırılması, bütün bu sorunlar da dikkâte alınarak, Türkiye'nin AB'ye katılımına paralel olarak gerçekleştirilmesi çerçevesinde ilerleme sağlaması ve AB'nin oluşacak malî yüke ortak olması koşullarına bağlanarak endişeler kısmen de olsa giderilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbatur, Fahrünnisa:** “Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik ve Çocuklar”, MHB, 1996, Y. 16, S. 1-2.
- Altınışık, Çiğdem/Yıldırım, Mehmet Şahin:** Mülteci Haklarının Korunması, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002.
- Altuğ, Yılmaz:** Devletler Hususî Hukuku Bakımından Mülteciler, İÜHF. Yayınları, İstanbul 1967.
- Ay, Kadir:** “Bugünkü Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Yürütülen Uygulamalar ve Karşılaşılan Güçlükler”, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004.
- Çelikel, Aysel/Gelgel, Günseli:** Yabancılar Hukuku, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2004.
- Doğan, Vahit:** Türk Vatandaşlık Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.
- Gören, Zafer:** Anayasa Hukukuna Giriş, 1. Baskı, DEÜHF. Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir 1997.
- Gözübüyük, A. Şeref:** Yönetim Hukuku, 12. Baskı, Turhan Yayınları, Ankara 1998.
- Günday, Metin:** İdare Hukuku, 5. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002.
- Güner, Cemil:** Türkiye’de Mültecilerin Temel Hak ve Hürriyetleri, KÜSBE., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2005.
- Kantarcıoğlu, Zafer:** “Mülteci Hukuku ile İlgili Yargısal Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar ve Danıştay’ın 10 Günlük Süreye Genel Yaklaşımı”, Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004.
- Kirişçi, Kemal:** “Zorunlu Göç ve Türkiye”, Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye’deki Yargı Kararları, BMMYK Yayını, Ankara 2000.
- Madsen, Atle Grahl:** Territorial Asylum, Uppsala University, Swedish Institute of International Law-Studies in International Law, Volume 1, 1980.
- Mole, Nuala:** AİHS Bakımından Mültecilerin Günümüzdeki Mevcut Durumunun belirli Yönlerinden Kaynaklanan Problemler, İnsan Hakları Dosyaları No. 9, Avrupa Konseyi Yayını.
- Odman, M. Tevfik:** Mülteci Hukuku, AÜSBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995.

Pazarıcı, Hüseyin: Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.

Peker, Bülent/Sancar, Mithat: Mülteciler ve İltica Hakkı-Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek, İnsan Hakları Derneği İktisadî İşletmesi Yayınları, Ankara 2002.

Seviğ, Vedat Raşit: Türkiye'nin Yabancılar Hukuku, İÜHF. Yayınları, İstanbul 1981.

Tekinalp, Gülören: Türk Yabancılar Hukuku, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2003.

Ümit, Ceyda: "Mülteci Hukukuna Genel Bakış ve İltica-Sığınma Konularında Türkiye'deki Uygulama", AD., Y. 92, Temmuz 2001, S. 8.

İltica ve Göç Mevzuatı, Başkent Matbaası, Ankara 2005

http://www.unhcr.org.tr/SayilarlaIltica_tur.asp

<http://www.unhcr.org.tr/docs/BMMYKTURKIYE/SAYILARLA%20ILTICA/Basvuru%20Dagilimi%201994-2005.xls>

<http://www.unhcr.org.tr/docs/sozlesme.pdf>

http://www.unhcr.org.tr/docs/Belgeler_tur/1967%20Protokolu.doc

<http://www.dpt.gov.tr/abigm/abi/kob/KOB-DPT21Nisan2003.pdf>

<http://www.euturkey.org.tr/abportal/content.asp?CID=986&VisitID={8B5DB31C-265F-4129-B770-00243F0FDBC7}&Time=1732>

http://www.gumruk.gov.tr/Content.aspx?cT=0&cld=0_3_6&umM4B=item7

http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004-7.html

<http://www.amnesty-turkiye.org.tr/v2006200502.si>

<http://www.amnesty.org.tr/v2405200501.si>

<http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/Anasayfa/EU%20Acquis%20BookTur.pdf>

<http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/turkiyedebmmyk/AsylumTurkeytur10012007.doc>